

GELİR DÜZEYİNİN HAYAT KALİTESİ VE MEMNUNİYETİNE ETKİSİ: SİVAS İLİNDE AMPİRİK BİR UYGULAMA

Yalçın KARAGÖZ*, **Adem DOĞAN**** ve **Selma KOÇYİĞİT*****

Özet

Hayat kalite ve memnuniyetini artıran en önemli unsurlardan biri gelir düzeyidir. Genellikle gelir düzeyi ile hayat kalitesi ve memnuniyeti arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle gelir düzeyi artışı hayat kalite ve memnuniyetini yükseltmektedir. Bu çalışmada, gelir düzeyi ile hayat kalitesi ve memnuniyeti arasındaki doğru yönlü ilişkinin varlığı, Sivas ili örneğinde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda farklı gelir düzeylerine mensup 500 kişiye yönelik gelir ve yaşam koşulları konulu 55 sorulu bir anket uygulamasına gidilmiştir. Anket uygulaması sonucunda gelir düzeyi artışının hayat kalitesi ve memnuniyetini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gelir Düzeyi. Hayat Kalitesi. Hayat Memnuniyeti.

The Effect of Income on Quality of Life and Life Satisfaction: An Empirical Application in the Province of Sivas

Abstract

Income level is one of the most important factors that increase the quality of life and life satisfaction. There are usually positive correlation between quality of life and life satisfaction with level of income. In other words, increase of the income level increases the quality of life and life satisfaction. In this study, the presence of the correct way relationship between income level and quality of life, it has tried to put forward in Sivas. In this direction, a survey of 55 questions on income and living conditions was made to 500 people belonging to different income. As a result of survey, it is concluded that the rise of income increases quality of life and life satisfaction.

Keywords: Income Level. Quality of Life. Life Satisfaction.

* Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Sivas, ykaragoz01@hotmail.com

** Prof. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Sivas, ademdogan@cumhuriyet.edu.tr

*** İşletme uzmanı, Sivas, slm.kcyt@hotmail.com

GİRİŞ

Uluslararası düzeyde uzun zamandır yürütülen hayat kalite ve memnuniyeti temalı araştırmalar Türkiye’de yeni bir alan olarak kabul edilmekte ancak, yaşam kalite ve memnuniyetini tespiti yönelik araştırmalar yıllardır yürütülmektedir. Nitekim Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2003 yılından itibaren “yaşam memnuniyeti” araştırması yapmaktadır. “Yaşam memnuniyeti araştırması” ile Türkiye’deki bireylerin öznel mutluluk algılaması, sağlık, sosyal güvenlik, örgün eğitim, çalışma hayatı, gelir, kişisel güvenlik, adalet, ulaştırma hizmetleri, kişisel gelişim gibi temel yaşam alanlarındaki memnuniyetleri ölçülmekte ve bunların zaman içindeki değişimi takip edilmektedir (TÜİK, 2014: III).

TÜİK’in 2014 yılı yaşam memnuniyeti araştırmasına göre, mutlu olduğunu beyan eden bireylerin oranı 2013 yılında %59 iken 2014 yılında %56,3’e gerilemiş, mutsuz olduğunu beyan eden bireylerin oranı ise %10,8’den %11,7’ye yükselmiştir. Mutluluk oranında gerileme kadınlarda (2013 yılında %61,9 iken 2014 yılında %60,4), erkeklere göre (2013 yılında %56,2den iken 2014 yılında %52’ye) daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir. Yaş gruplarına göre mutluluk düzeyine bakıldığında, en yüksek mutluluk oranının %62,8 ile 65 ve yukarı yaş grubunda, en düşük mutluluk oranının ise %51,5 ile 45-54 yaş grubunda gerçekleştiği gözlenmektedir. Evli bireylerin, evli olmayanlara göre daha mutlu olduğu görülmektedir. Evli bireylerin 2014 yılında %58,9’u mutlu iken, evli olmayanlarda bu oran %50 olarak gerçekleşmiştir. Bireyleri en çok aileleri mutlu ederken, mutluluk kaynağı olan değerler sıralamasında sağlık ilk sırayı alırken, bunu sevgi, başarı, para ve iş takip etmektedir (TÜİK, 2015).

Bu çalışmanın amacı gelirin hayat kalite ve memnuniyeti üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Sivas ili merkez ilçede farklı gelir düzeylerine mensup 500 kişiye yönelik olarak gelir ve yaşam koşulları konulu 55 sorulu bir anket uygulanmıştır. Çalışmanın girişten sonraki teorik kısmında ilk olarak, hayat kalite ve memnuniyetinin kavramsal çerçevesi, ikinci olarak ise, gelir düzeyinin hayat kalite ve memnuniyetiyle ilişkisi belirginleştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın uygulama kısmında ise, öncelikle yapılan anket çalışmasının genel kapsamı hakkında bilgiler verilmiş daha sonra ise yapılan anket çalışmasından elde edilen bulgular analiz edilmiştir.

I. HAYAT KALİTE VE MEMNUNİYETİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Hayat kalitesi ve hayat memnuniyeti yakın anlamlar içeren kavramlardır. Söz konusu kavramlar üzerine araştırmalar yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Hayat kalitesi ve hayat memnuniyeti kavramları çok boyutlu kavramlar olması nedeniyle gerek sosyal gerekse de fen bilimlerinin araştırma konusu olmaktadır. Araştırmalarda genellikle teknolojinin

ilerlemesi ve gelir düzeyinin yükselmesiyle birlikte, maddi zenginliğin hayat kalitesinin önemli ancak tek başına bir göstergesi olmadığı; mekânsal, toplumsal ve hatta siyasal faktörlerin de yaşam kalitesinin belirleyicileri olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Şeker, 2011: 22).

Hayat kalitesi konusunda birbirinden farklı tanımlar yapılabilmekte ve hayat kalitesi, mutluluk ve refah kavramlarıyla eş anlamlı kullanılabilir (Türksever, 2001: 13). Hayat kalitesi, insanların biyolojik durumlarının, hayat biçimlerinin, ilişkilerinin ve içinde buldukları çevrenin nicel ve nitel değerlerinin toplamını kapsamaktadır (Şeker, 2011: 21). Çevresel ve psikolojik bileşenleri içeren bir kavram olarak hayat kalitesi, aynı doğal ve yapılandırılmış çevrede yaşayan insanların, fiziksel ve psikolojik refahının algılanan durumsal ifadesi olarak tanımlanmaktadır (Türksever, 2001: 13). Hayat kalitesi, bireyin isteklerini gerçekleştirmesini, etkinliklere katılmasını, kişisel gelişim olanaklarından yararlanmasını ve nitelikleri bakımından yeterli kaynaklara sahip olmasını içermektedir (Şeker, 2011: 21).

Bireyin hayat kalitesini genel olarak değerlendirmesi ile ulaşılan olumluluk derecesi anlamına gelen hayat memnuniyeti ise, sürdürülen yaşamdan alınan hazzın ne derecede gerçekleştiğini göstermektedir (Şeker, 2010: 116). Hayat memnuniyeti genellikle ekonomiyi, psikoloji ve sosyoloji gibi diğer alanlarla birleştirmektedir (Rode vd., 2013: 87). Literatürde, hayat memnuniyeti “beyan edilmiş mutluluk” veya “öznel refah” kavramları ile eş anlamlı kullanılmakta ve bireyin sürdürmekte olduğu hayatı bir bütünlük içinde olumlu olarak değerlendirmesi anlamına gelmektedir (Korkmaz vd., 2015: 79). Mutluluk ya da öznel refah, bireyin yaşamına dair olumlu düşünce ve duygularının miktarca üstünlüğüdür. Başka bir deyişle bireylerin yaşamlarından aldıkları doyum ve olumlu duyguların toplamıdır (Kangal, 2013: 216).

Hayat kalite ve memnuniyetinin pek çok bileşeninden söz edilebilir. Bunlar; sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanma, yeterli beslenme ve korunma, sağlıklı bir çevre, fırsat ve cinsiyet eşitliği, günlük yaşama katılma, saygınlık ve güvenlik olarak sıralanabilir (Şeker, 2011: 22). Çok boyutlu bileşenlerden etkilenen hayat kalitesi ve memnuniyeti, bireyin kendisini saygın ve güvende hissetmesi, sevgi dolu bir ortamda yaşaması, yeterli beslenebilmesi, işindeki başarısı, yaptığı işten tatmin olması, elde ettiği kazanç, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi hepsine ayrı bir anlam yüklenmiş olan ve birinin eksikliğinin zincirin zayıf halkası niteliğinde olumsuz etkileşimde bulunabildiği dinamik bir kavramdır (Korkmaz vd., 2015: 98).

Uygulamada yapılan çalışmalara bakıldığında yapılan psikolojik ve sosyolojik tartışmalarda bir insanın hayatının kalitesi ölçülmek istendiğinde hem objektif hem de sübjektif ölçütlerin birlikte ele alınması gereği ifade edilmektedir. Objektif parametreler/kriterler arasında kişinin sağlık statüsü (somatik durumu), ekonomik durumu, barınma koşulları, ikamet yeri ve aile durumu gibi parametreler sayılabilmektedir. Kişinin sübjektif parametreler/kriterlerine bakıldığında ise

kişinin değişimi ve dışsal koşullar da ele alınmakla birlikte, aynı zamanda kişinin duyguları ve hayata bakışı da sübjektif sağlık kavramı içinde yer almaktadır (Işık ve Meriç: 2010: 431). Kısacası, hayat kalite ve memnuniyeti kültür, cinsiyet, yaş, sosyal ilişki, iş/çalışma hayatı, eğitim, gelir vb birçok objektif ve sübjektif unsura bağlıdır.

II. HAYAT KALİTE VE MEMNUNİYETİNİN ÖNEMLİ BİR BİLEŞENİ OLARAK GELİR

Hayat kalite ve memnuniyetinin en temel unsurlarından biri şüphesiz gelirdir. Gelir düzeyi yüksek olan bireylerin hayat standartları da yüksektir. Rode vd (2013: 91), dünyanın en mutlu beş ülkesi ile en mutsuz beş ülkesinin karşılaştırılması sonucunda, kişi başı düşen gelirin ortalama ulusal hayat memnuniyetinin tek önemli belirleyici faktörü olduğuna ve siyasal kurumlar ve ekonomik özgürlük gibi parasal olmayan bir dizi diğer faktörün de hayat memnuniyeti üzerinde olumlu etkisinin varlığına dikkat çekmektedirler.

Yüksek gelir düzeyi, bireylerin temel ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılamalarının yanında kişisel gelişimleri için ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlere de kolaylıkla ulaşmalarını sağlamaktadır. Gelir ile hayat kalite ve memnuniyeti arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların bazılarında gelir ile hayat kalite ve memnuniyeti arasındaki etkileşimin geçici olduğu sonucuna ulaşılırken, bazılarında ise, gelir ile hayat memnuniyeti arasında pozitif yönlü bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Korkmaz vd., 2015: 81).

Gelir düzeyi ile hayat memnuniyeti/mutluluk arasında olumlu ilişki olduğunu gösteren çok sayıda çalışma literatürde mevcuttur. Örneğin, Stevenson ve Wolfers'e göre gelir ile hayat memnuniyeti/mutluluk arasında güçlü bir pozitif ilişki söz konusudur (Stevenson and Wolfers, 2013: 1). Keza, Rode vd (2013), 160 ülke ile ilgili olarak yaptıkları gözlemler sonucunda kişi başına geliri düşük ülkelerde hayat memnuniyetinin de düşük düzeylerde olduğu, ülkelerin gelir düzeylerinin yükselmesiyle birlikte hayat memnuniyet düzeyinin de arttığı bulgusuna ulaşmışlardır.

Ülke içi araştırmalarda gelir ile hayat memnuniyeti/mutluluk arasında bir bağıntının olduğu ortaya konulurken, bazı araştırmalarda bu bağıntının mutlak olduğu bazı araştırmalarda ise göreceli olduğu ileri sürülmektedir. Bağıntının mutlak olduğunu iddia edenler, bireylerin evrensel temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağladığından dolayı gelirin en azından düşük gelir düzeylerinde hayat memnuniyetinin bir nedeni olduğuna dikkat çekmektedirler. Bağıntının göreceli olduğunu iddia edenlere göre ise, gelirin hayat memnuniyetine etkisi, bireylerin beklentileri, alışkanlıkları ve sosyal kıyaslamalarından kaynaklanan değişebilir standartlara bağlı bulunmaktadır (Diener vd: 1993). Örneğin, Tang (2007), tek başına ele alındığında gelirin hayat kalitesini pozitif olarak

etkilememesine rağmen, meslek memnuniyetinin hem gelirle hem de hayat kalitesiyle pozitif ilişkili olduğuna dikkat çekmektedir.

Gelir ile hayat kalite ve memnuniyeti arasındaki ilişkiyi açıklamada üç farklı yaklaşım sıklıkla gündeme gelmektedir. Bunlar, beklenti, adaptasyon ve sosyal kıyaslama yaklaşımlarıdır (Köksal ve Şahin: 2015: 47). Beklenti yaklaşımına göre, bireylerin gelire dayalı beklentileri karşılandığında mutlulukları dolayısıyla hayat memnuniyetleri artmaktadır. Adaptasyon yaklaşımına göre ise, bireylerin gelire yönelik beklentilerinin şekillenmesinde elde ettikleri gelirle orantılı olarak kazandıkları tüketim alışkanlıklarının da önemli bir payı vardır. Bireyler bu tüketim ya da gelir düzeyine adapte olmaktadır. Bu anlamda, gelirdeki değişim mutluluk üzerinde yalnızca geçici bir etkiye sahiptir. Çünkü bireyler mevcut ekonomik koşullarına adapte olmaktadır. Diğer taraftan, sosyal kıyaslama teorisine göre bireyler kendilerini, gelir, tüketim, statü ya da mutluluk gibi kriterler itibarıyla bir referans grubuyla karşılaştırmaktadırlar. Bireylerin bu karşılaştırmadan doyum sağlamaları durumunda (bireyin elde ettiği gelirin referans grup ortalamasından nispeten fazla ya da eşit olması durumu) elde ettikleri gelir mutluluklarının önemli bir belirleyicisi olabilmektedir. Ancak, bireylerin elde ettikleri gelir referans grup düzeyinin altında kalırsa mutlulukları azalmaktadır (Köksal ve Şahin: 2015: 47-48).

Genelde, gelir ile hayat memnuniyeti arasındaki ilişki, karmaşık gözükmekte ve birçok araştırma birbirine zıt teorik varsayımları netleştirmeye girişmektedir. Sonuçlar genelde pozitif olsa da gelirin mutluluk üzerinde azalan bir marjinal verimliliğinin olduğu yönündedir. Bu belirli bir gelir düzeyinin ötesinde paranın mutluluk için olan öneminin göreceli olarak azaldığı anlamına gelmektedir (Rode vd., 2013: 93). Easterlin'in dikkat çektiği üzere, günümüzde de geçmişte olduğu gibi ortalama olarak daha çok geliri olanlar daha mutludurlar. Ancak ülkedeki herkesin gelirinin artması herkesin mutluluğunun artması anlamına gelmeyebilir. Bunun nedeni, refah seviyesi algısını oluşturan maddi standartların da toplumun reel geliri ile aynı oranda yükselmesidir. Bu sonuç, son çeyrek yüzyılda bir dizi ülkede yapılan araştırmalarda mutluluk, maddi normlar ve gelirle ilgili yapılan anketlerden elde edilen verilere dayanmaktadır (Easterlin: 1995: 44).

III. ARAŞTIRMANIN GENEL KAPSAMI

Araştırmanın amacı, ailelerin gelirlerinin hayat kalite ve memnuniyetinin objektif ve subjektif göstergeleri üzerindeki etkisini belirlemektir. Araştırma bölgesi olarak, Sivas ili seçilmiştir. Araştırma bölgesi olarak Sivas illindeki mahallelerin seçilme nedenleri; farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip yeterli sayıda aile bulunması ve daha önce benzer bir araştırmanın bu ilde yapılmamış olmasıdır.

Araştırmanın evrenini Sivas ili Belediye sınırları içinde oturan, aileleriyle yaşayan 15-65 yaş arası kadın ve erkekler oluşturmaktadır. Araştırmaya alınacak ailelerin belirlenmesinde önce farklı sosyo-ekonomik düzeydeki semtlere daha sonra ailelere ulaşılmaya çalışılmıştır. Merkez ilçede 500 kişiye gelir ve yaşam koşulları konulu bir anket çalışması uygulanmış, deneklere 55 soru yöneltilmiştir. Araştırma kapsamındaki kişilerle birebir görüşülerek, hazırlanan anket formu uygulanmıştır. Ankette, Sivas ilinde gelir ve yaşam koşulları konusuyula ilgili sorular yer almaktadır. Anket soruları birey özelinde tüm aileyi kapsayan sorulardır. Ankette deneklere; yaş, cinsiyet, öğrenim durumu gibi demografik soruların yanı sıra; meslek, aylık gelir durumu, aylık konut masrafı, vb. gibi ekonomik içerikli sorularda yöneltilmiştir.

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formuna bağlı kalınarak kişilerle yüz yüze yapılan görüşmeler sonucu toplanmıştır. Anket sonuçları, parametrik olmayan tekniklerden ki kare ve ki karenin dezavantajlarını gideren ki kare kökenli ilişki katsayıları ile analiz edilmiştir.

Verilerin güvenilirliğini ve geçerliliğini belirlemek için yapılan güvenilirlik testinde, Cronbach Alpha değeri 0,82 olduğundan, verilerin güvenilirliği çok yüksektir. Geçerlilik için erişilebilecek en üst sınır, güvenilirlik katsayısının karekökü kadardır. Dolayısıyla, geçerlilik değeri $\sqrt{0,82} = 0,91$ olur. Güvenilirlik, geçerlilik için üst sınır koyabilmekte ise de, hiçbir zaman geçerliliği garantileyemez (Karasar: 2005). Bu sebeple, hazırlanan anketin, bu konu ile ilgili uzman kişilere incelenerek içerik geçerliliği de yapılmıştır.

Gelirin kişilerin, çalışma koşulları, borç ödeyebilme, sağlık sigortası, gıda tüketimi, özel araba ve bulaşık makinesine sahip olma, dinlenme ve eğlenme faaliyetleri ve konut olanaklarına, etkisinin olup olmadığını belirlemek için ilişki katsayıları kullanılmıştır.

Analizler %5 anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu sebeple değerlendirmeler, sign değeri 0,05'ten küçükse "ilişki var, etki var, alt gruplara göre farklılık var, bağımsız değil", sign değeri 0,05'ten büyükse "ilişki yok, etki yok, alt gruplara göre farklılık yok, bağımsız" biçimindedir.

Hemen hemen incelenen konuların tümü gelir düzeyleriyle ilişkilendirildiğinde, ilişki katsayıları için significance (sig) değerleri 0,05'den küçük çıktığından, incelenen konularda hanehalklarının davranışları aylık gelir düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

IV. ARAŞTIRMANIN ANALİZİ

Anket uygulanan kişilerin gelir düzeylerini gösterir tablo aşağıda verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere gelir 1000-3000 TL arasında yoğunlaşmaktadır (Tablo 1)

Araştırma kapsamındaki bireylerin eğitim düzeyleri incelendiğinde %19,0'ının ilkokul, %21,4'ünün ortaokul, %38,6'sının lise ve %21,0'ının ise yükseköğrenim mezunu oldukları belirlenmiştir. Araştırma kapsamına alınan kişilerin çalışma durumlarına bakıldığında 10,6'sının ev hanımı %17,0'ının serbest meslek, %19,2'sinin işçi, %24,6'sının memur, %26,8'inin diğer mesleklerden (emekli, esnaf, doktor vb.) oldukları bulunmuştur.

Tablo 1: Ankete Katılan Kişilerin Aylık Gelir Düzeyine Göre Dağılımları

Gelir Düzeyi	Sayı	%
0-1000	100	20,0
1001-2000	143	28,6
2001-3000	212	42,4
3001-4000	44	8,8
5000 üzeri	1	0,2
TOPLAM	500	100,0

Araştırma kapsamına alınan kişilerden yarısının (%50) yılın 10-12 ayını, dörde birinin (%26) yılın 7-9 ayını beşte birinin ise (19,4) yılın 0-3 ayını tam zamanlı çalışarak geçirdikleri görülmüştür.

Konuta ilişkin yapılan tüm harcamaların kişiler üzerindeki etkisi incelendiğinde, "konuta ilişkin yapılan tüm harcamaların biraz yük getirdiğini ifade edenlerin çoğunlukta olduğu (%59,2) belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Kişilerin Gelirleriyle Konuta İlişkin Harcamaların Kişiler Üzerlerindeki Etkisi Arasındaki İlişki

Gelir Düzeyi		Kişiler Üzerindeki Etkisi		
		Yük Getirmiyor	Biraz yük getiriyor	Çok yük getiriyor
0-1000	Sayı	8	33	59
	%	8,0	33,0	59,0
1001-2000	Sayı	14	98	31
	%	9,8	68,5	21,7
2001-3000	Sayı	32	146	34
	%	15,1	68,9	16,0
3001-4000	Sayı	11	19	14
	%	25,0	43,2	31,8
5000 üzeri	Sayı	0	0	1
	%	0,0	0,0	100,0
TOPLAM	Sayı	65	296	139
	%	13,0	59,2	27,8

Araştırma kapsamına alınan kişilerin gelirleriyle konuta ilişkin harcamalarının kişiler üzerindeki etkisi incelendiğinde, kişilerin gelirleri arttıkça (0-3000 TL arasında) harcamanın getirdiği etkilerin azaldığı görülmektedir. Fakat gelirleri 3000-4000 TL arasında olan kişilerin, gelirlerinin yüksek olmasına rağmen harcamalarının yük getirdiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuç 3000-4000 TL arası gelir düzeyine sahip olan kişilerin ev harici başka durumlar için harcama yaptıkları sonucunu göstermektedir.

Araştırma kapsamına alınan kişilerin %56,8'inin yıpranmış veya eskimiş mobilyalarını yenileyebildikleri, %43,2'sinin ise mobilyalarının yenileyemedikleri belirlenmiştir. Araştırma kapsamına alınan kişilerin gelirleri ile yıpranmış veya eskimiş mobilyaları yenileyebilme durumları arasındaki ilişki incelendiğinde, 0-1000 TL gelir düzeyine sahip ailelerin yıpranmış ve eskimiş mobilyalarını yenileyemediklerini (% 80), gelir düzeyi yükseldikçe ailelerin yıpranmış ve eskimiş mobilyalarını yenileyebildiklerini saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Kişilerin Gelirleriyle Yıpranmış veya Eskimiş Mobilyaları Yenileyebilme Durumu Arasındaki İlişki

Gelir Düzeyi		Mobilyaları Yenileyebilme Durumu	
		Evet	Hayır
0-1000	Sayı	20	80
	%	20,0	80,0
1001-2000	Sayı	78	65
	%	54,5	45,5
2001-3000	Sayı	151	61
	%	71,2	28,8
3001-4000	Sayı	34	10
	%	77,3	22,7
5000 üzeri	Sayı	1	0
	%	100,0	0,0
TOPLAM	Sayı	284	216
	%	56,8	43,2

Son 12 ay içerisinde ev kirasının, faizli borç ödemesinin veya konut kredisinin planlandığı gibi ödenememe durumu incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan kişilerin yarısından fazlası (%52) borçlarını ödeyebilmekte dörde birinin ise, adı geçen türlerden herhangi bir ödemesi (%24,4) bulunmamaktadır. Son 12 ay içinde ev kirasının, faizli borç ödemesinin veya konut kredisinin planlandığı gibi ödenememe durumu ailelerin aylık gelir düzeylerine göre incelendiğinde, ailelerin geliri arttıkça ödenememe durumunun ortadan kalktığı tespit edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4: Gelire Göre Kişinin Son 12 Ay İçinde Ev Kirasının, Faizli Borç Ödemesinin veya Konut Kredisinin Planlandığı Gibi Ödenememe Durumunun Analizi

Gelir Düzeyi		Ödenememe Durumu				
		Hayır	Bir kez	İki kez	İkiden fazla	Ödeme Yok
0-1000	Sayı	43	5	9	11	31
	%	43,0	6,0	9,0	11,0	31,0
1001-2000	Sayı	61	10	22	4	46
	%	42,7	7,0	15,4	2,8	32,2
2001-3000	Sayı	122	43	1	8	38
	%	57,5	20,3	0,5	3,8	17,9
3001-4000	Sayı	34	0	1	2	7
	%	77,3	0,0	2,3	4,5	15,9
5000 üzeri	Sayı	1	0	0	0	0
	%	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TOPLAM	Sayı	261	59	33	25	122
	%	52,2	11,8	12,0	5,0	24,4

Araştırma kapsamına alınan kişilerin, son 12 ay içinde elektrik, su, gaz vb. faturaların planlandığı gibi ödenememe durumu incelendiğinde %51,2'sinin ödenememe durumunun olmadığı, %16,6'sının bir kez ödeyemediği, %12,8'inin iki kez ödeyemediği, %16,0'ının ikiden fazla ödememe durumunun olduğu ve %3,4'ünün ise bu tür ödemesinin bulunmadığı belirlenmiştir (Tablo 5). Konu, kişilerin aylık gelir düzeylerine göre incelendiğinde, gelir düzeyleri arttıkça, son 12 ay içerisinde elektrik, su, gaz, vb. faturaları planlandığı gibi ödeyen ailelerin oranının arttığı gözlenmiştir.

Tablo 5: Gelire Göre Kişinin Son 12 Ay İçinde Elektrik, Su, Gaz vb. Faturaların Planlandığı Gibi Ödenememe Durumunun Analizi

Gelir Düzeyi		Ödenememe Durumu				
		Hayır	Bir kez	İki kez	İkiden fazla	Ödeme Yok
0-1000	Sayı	31	21	15	23	10
	%	31,0	21,0	15,0	23,0	10,0
1001-2000	Sayı	63	17	43	18	2
	%	44,1	11,9	30,1	12,6	1,4
2001-3000	Sayı	137	43	5	22	5
	%	64,6	20,3	2,4	10,4	2,4
3001-4000	Sayı	25	1	1	17	0
	%	56,8	2,3	2,3	38,6	0,0
5000 üzeri	Sayı	0	1	1	17	0
	%	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
TOPLAM	Sayı	56	83	64	80	17
	%	51,2	16,6	12,8	16,0	3,4

Araştırma kapsamına alınan kişilerin, aylık geliri ile bir ay boyunca geçinebilme durumu incelendiğinde %4,4'ünün aylık geliri ile geçinebilmesinin çok rahat, %30,2'sinin rahat, %53,8'inin zor ve %11,6'sının çok zor olduğu belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6: Kişinin Geliriyle Bir Ay Boyunca Geçinebilme Durumunun Analizi

Gelir Düzeyi		Aylık gelire bir ay boyunca geçinebilme durumu			
		Çok rahat	Rahat	Zor	Çok zor
0-1000	Sayı	2	10	47	41
	%	2,0	10,0	47,0	41,0
1001-2000	Sayı	5	29	95	14
	%	3,5	20,3	66,4	9,8
2001-3000	Sayı	2	95	112	3
	%	0,9	44,8	52,8	1,4
3001-4000	Sayı	13	16	15	0
	%	29,5	36,4	34,1	0,0
5000 üzeri	Sayı	0	1	0	0
	%	0,0	100,0	0,0	0,0
TOPLAM	Sayı	22	151	269	58
	%	4,4	30,2	53,8	11,6

Araştırma kapsamına alınan kişilerin, aylık gelirleri arttıkça bir ay boyunca geçinebilme durumunda rahatlama olduğu görülmektedir. Geliri 0-1000 TL olan

kişilerin % 47,0'nın zor, %41,0'nın çok zor geçindiği; geliri 1001 -2000 TL olan kişilerin % 66,4'ünün zor geçindiği; geliri 3001-4000 TL arası %34,1'inin zor geçindiği belirlenmiştir. 3000-4000 TL arası ciddi bir düşme olması gerekirken zor diyenlerin oranının yüksek olması, kişilerin geçim haricinde gelirlerini başka durumlar için kullandıklarını göstermektedir.

Araştırma kapsamına alınan kişilerin çoğunluğunun (%83) sağlık sigortasına sahip oldukları belirlenmiştir. Kişilerin, gelirleri ile sağlık sigortasına sahip olma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde, sağlık sigortasına sahip olma oranının en yüksek olduğu gelir grubunun, 1000-2000 TL arası gelir grubu olduğu görülmektedir. Bunun temel sebebi bu gelir grubunun çoğunluğunu kamuda çalışan memurların oluşturmasıdır (Tablo 7).

Tablo 7: Gelire Göre Kişinin Sağlık Sigortasına Sahip Olma Durumunun Analizi

Gelir Düzeyi		Sağlık sigortasına olma durumu	
		Evet	Hayır
0-1000	Sayı	70	30
	%	70,0	30,0
1001-2000	Sayı	131	12
	%	91,6	8,4
2001-3000	Sayı	187	25
	%	88,2	11,8
3001-4000	Sayı	26	18
	%	59,1	40,9
5000 üzeri	Sayı	1	0
	%	100,0	0
TOPLAM	Sayı	415	85
	%	83,0	17,0

Tablo 8' göre ankete katılan kişilerden %63,6'sının istenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman haftada en az 3 gün et, tavuk ya da balık içeren yemek yiyebildikleri, %36,4'ünün ise yiyemediği belirlenmiştir. Araştırma kapsamına alınan kişilerin, gelirleri ile istenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman haftada en az 3 gün et, tavuk ya da balık içeren yemek yiyebilme durumu arasındaki ilişki incelendiğinde, kişilerin gelir düzeyleri arttıkça istenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman haftada en az 3 gün et, tavuk ya da balık içeren yemek yiyebilme oranlarının da arttığı tespit edilmiştir.

Tablo 8: Gelire Göre Kişinin İstenildiği Veya İhtiyaç Duyulduğu Zaman Haftada En Az 3gün Et, Tavuk Ya Da Balık İçeren Yemek Yiyebilme Durumunun Analizi

Gelir Düzeyi		Yiyebilme Durumları	
		Evet	Hayır
0-1000	Sayı	53	47
	%	53,0	47,0
1001-2000	Sayı	106	37
	%	74,1	25,9
2001-3000	Sayı	141	71
	%	66,5	33,5
3001-4000	Sayı	32	12
	%	72,7	27,3
5000 üzeri	Sayı	1	0
	%	100,0	0,0
TOPLAM	Sayı	333	167
	%	66,6	33,4

Araştırma kapsamına alınan kişilerin %97,0'ının ailelerinde özel okulda öğrenim gören birey olmadığı belirlenmiştir. Konu, ailelerin aylık gelir düzeylerine göre incelendiğinde, tüm gelir düzeylerinde aile içindeki çocukların özel okulda bazı istisnalar dışında öğrenim görmedikleri belirlenmiştir (Tablo 9).

Tablo 9: Gelire Göre Aile İçindeki Bireylerin Özel Okulda Öğrenim Görme Durumunun Analizi

Gelir Düzeyleri		Aile İçinde Özel Okulda Paralı Öğrenim Görme Durumları	
		Evet	Hayır
0-1000	Sayı	6	94
	%	6,0	94,0
1001-2000	Sayı	1	142
	%	0,7	99,3
2001-3000	Sayı	6	206
	%	2,8	97,2
3001-4000	Sayı	2	42
	%	4,5	95,5
5000 üzeri	Sayı	0	1
	%	0,0	100,0
TOPLAM	Sayı	15	485
	%	3,0	97,0

Araştırma kapsamına alınan ailelerin, %64,4'ünün özel araba sahibi oldukları, %31,6'sının maddi yetersizlikler yüzünden özel araba sahibi olamadıkları saptanmıştır. Konu, ailelerin aylık gelir düzeylerine göre incelendiğinde, gelir düzeyi arttıkça araba sahibi olma oranı da artmaktadır. Özel araca sahip olma oranları 0-1000 TL gelir düzeyinde %42,0, 1001-2000 TL gelir düzeyinde %51,7, 2001-3000 TL gelir düzeyinde %75,9, 3000 TL ve üzeri gelir düzeyinde ise bu oran %100,0 şeklinde gözlenmiştir (Tablo 10).

Tablo10: Gelire Göre Aile İçindeki Bireylerin Özel Araca Sahip Olma Durumunun Analizi

Gelir Düzeyi		Kişinin bir otomobile sahip olma durumu		
		Var	Yok, maddi yetersizlikler	Yok, diğer nedenler
0-1000	Sayı	42	52	6
	%	42,0	52,0	6,0
1001-2000	Sayı	74	59	10
	%	51,7	41,3	7,0
2001-3000	Sayı	161	47	4
	%	75,9	22,2	1,9
3001-4000	Sayı	44	0	0
	%	100,0	0,0	0,0
5000 üzeri	Sayı	1	0	0
	%	100,0	0,0	0,0
TOPLAM	Sayı	322	158	20
	%	64,4	31,6	4,0

Ailelerin bulaşık makinesine sahip olma durumları ile ilgili Tablo 11 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan ailelerden, %66,6'sının bulaşık makinesi sahibi oldukları, %20,2'sinin diğer nedenlerden (fiziki alan yetersizliği vb.) ve %13,2'sinin maddi yetersizlikler yüzünden bulaşık makinesi sahibi olamadıkları görülmektedir. Araştırma kapsamına alınan kişilerin gelirlerine göre hane halkında bulaşık makinesine sahip olma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde, kişilerin gelir düzeyi arttıkça bulaşık makinesine sahip olma oranları da artmaktadır.

Tablo 11: Gelire Göre Ailenin Bulaşık Makinesine Sahip Olma Durumunun Analizi

Gelir Düzeyi		Bulaşık Makinesine Sahip Olma Durumu		
		Var	Yok, maddi yetersizlikler	Yok, diğer nedenler
0-1000	Sayı	46	32	22
	%	46,0	32,0	22,0
1001-2000	Sayı	101	19	23
	%	70,6	13,3	16,1
2001-3000	Sayı	148	15	49
	%	69,8	7,1	23,1
3001-4000	Sayı	37	0	7
	%	84,1	0,0	15,9
5000 üzeri	Sayı	1	0	0
	%	100,0	0,0	0,0
TOPLAM	Sayı	333	66	101
	%	66,6	13,2	20,2

Araştırma kapsamına alınan kişilerin, %80,0'nın apartman dairesinde oturdukları saptanmıştır. Ailelerin yaşadıkları konut tipi, gelirden bağımsız değildir. Gelir düzeylerine göre ailelerin yaşadıkları konut tipleri incelendiğinde, 0-1000 TL gelirlili ailelerin %68,0'nın, 1001-2000 TL gelirlili ailelerin % 74,1'inin, 2001-3000 TL gelirlili ailelerin %86,8'inin, 30001-4000 TL gelirlili ailelerin %93,7'sinin apartman dairesinde oturdukları belirlenmiştir. Gelir düzeyi artışıyla birlikte ailelerin apartmanları daha çok tercih ettikleri görülmektedir (Tablo:12).

Tablo 12: Gelire Göre Ailenin Yaşadıkları Konutun Tipi Analizi

Gelir Düzeyi		Oturulan konutun tipi	
		Müstakil konut	Apartman
0-1000	Sayı	32	68
	%	32,0	68,0
1001-2000	Sayı	37	106
	%	25,9	74,1
2001-3000	Sayı	28	184
	%	13,2	86,8
3001-4000	Sayı	3	41
	%	6,8	93,2
5000 üzeri	Sayı	0	1
	%	0,0	100,0
TOPLAM	Sayı	100	400
	%	20,0	80,0

Araştırma kapsamına alınan kişilerin %51,'inin yaşadıkları konutta çalışma odasının bulunduğu, % 49,'unun ise yaşadıkları konutta çalışma odasının bulunmadığı belirlenmiştir (Tablo: 13). Konu kişilerin aylık gelirine göre incelendiğinde, 0-1000 TL gelirliler kişilerin yaşadıkları konutta çalışma odasının çoğunlukla bulunmadığı (%62), diğer gelir düzeylerinde ise çalışma odasının çoğunlukla mevcut olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle gelir arttıkça çalışma odasına sahip olma durumunda da artış yaşanmaktadır.

Tablo 13: Gelire Göre Kişilerin Yaşadıkları Konutta Çalışma Odasının Bulunma Durumunun Analizi

Gelir Düzeyi		Çalışma Odasının Bulunma Durumu	
		Evet	Hayır
0-1000	Sayı	38	62
	%	38,0	62,0
1001-2000	Sayı	72	71
	%	50,3	49,7
2001-3000	Sayı	114	98
	%	53,8	46,2
3001-4000	Sayı	30	14
	%	68,2	31,8
5000 üzeri	Sayı	1	0
	%	100,0	0,0
TOPLAM	Sayı	255	245
	%	51,0	49,0

Kişilerin %86,8'inin yaşadıkları konutta, odaların karanlık olması veya yeterli ışık almaması durumu olmadığı belirlenmiştir. Kişilerin yaşadıkları konutta odaların karanlık olması veya yeterli ışık almaması durumu aylık gelirine göre incelendiğinde, tüm gelir düzeyi arttıkça ailelerin oturdukları konutta karanlık oda oranının azaldığı (0-1000 TL arasında %22 iken, 3001 -4000 TL arasında % 4,5) belirlenmiştir (Tablo 14).

Tablo 14: Gelire Göre Kişilerin Yaşadıkları Konutta Odaların Karanlık Olması Veya Yeterli Işık Almaması Durumunun Analizi

Gelir Düzeyi		Odaların karanlık olması veya yeterli ışık almaması durumu	
		Evet	Hayır
0-1000	Sayı	22	78
	%	22,0	78,0
1001-2000	Sayı	20	123
	%	14,0	86,0
2001-3000	Sayı	22	190
	%	10,4	89,6
3001-4000	Sayı	2	42
	%	4,5	95,5
5000 üzeri	Sayı	0	1
	%	0,0	100,0
TOPLAM	Sayı	66	434
	%	13,2	86,8

Araştırma kapsamındaki kişilerin %73,2'sinin yaşadıkları konutta ısıtma sisteminin yetersizliğinden dolayı kış aylarında ısınma sorunu yaşamadığı belirlenmiştir (Tablo:15). Kişilerin yaşadıkları konutta ısıtma sisteminin yetersizliğinden dolayı kış aylarında ısınma sorunu yaşama durumu aylık gelirlerine göre incelendiğinde, tüm gelir düzeylerinde yaşadıkları konutta ısıtma sisteminin yetersizliğinden dolayı kış aylarında ısınma sorununun genellikle yaşanmadığı saptanmıştır. Gelir arttıkça ısınma sorunu azalmakla birlikte 3000-4000 TL gelir düzeyinde ısınma sorununun artış göstermesi bu gelir düzeyindekilerin yaşadıkları konutların daha düşük gelir düzeylerinin yaşadıkları konutlardan daha geniş olmasıyla izah edilebilir.

Tablo 15: Gelire Göre Kişilerin Yaşadıkları Konutta Isıtma Sisteminin Yetersizliğinden Dolayı Kış Aylarında Isınma Sorunu Yaşanma Durumunun Analizi

Gelir düzeyi		Isınma Sorunu Yaşama Durumu	
		Evet	Hayır
0-1000	Sayı	36	64
	%	36,0	64,0
1001-2000	Sayı	33	110
	%	23,1	76,9
2001-3000	Sayı	48	164
	%	22,6	77,4
3001-4000	Sayı	17	27
	%	38,6	61,4
5000 üzeri	Sayı	0	1
	%	0,0	100,0
TOPLAM	Sayı	134	366
	%	26,8	73,2

Araştırma kapsamına alınan kişilerin yaşadıkları konutun sağlık merkezine erişim durumunun %28,4'ünün zor, %48,8'inin kolay, %20,0'ının çok kolay olduğu belirlenmiştir. Konu kişilerin aylık gelirine göre incelendiğinde, kişilerin

yaşadıkları konutun sağlık merkezine erişim durumunun gelir düzeyiyle çok da ilişkili olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 16).

Tablo 16: Gelire Göre Kişilerin Yaşadıkları Konutun Sağlık Merkezine Erişim Durumunun Analizi

Gelir düzeyi		Sağlık merkezine erişim durumu			
		Çok Zor	Zor	Kolay	Çok kolay
0-1000	Sayı	4	24	57	15
	%	4,0	24,0	57,0	15,5
1001-2000	Sayı	2	25	91	25
	%	1,4	17,5	63,6	17,5
2001-3000	Sayı	8	70	86	48
	%	3,8	33,0	40,6	22,6
3001-4000	Sayı	0	23	9	12
	%	0,0	52,3	20,5	27,3
5000 üzeri	Sayı	0	0	1	0
	%	0,0	0,0	100,0	0,0
TOPLAM	Sayı	14	142	244	100
	%	2,8	28,4	48,8	20,0

Araştırma kapsamına alınan kişilerin çoğunluğunun(%75,0) yaşadıkları konutun ısınma şeklinin kalorifer(kat kaloriferi/ kombi) olduğu tespit edilmiştir (Tablo17).

Tablo 17: Gelire Göre Kişilerin Yaşadıkları Konutun Isıtma Durumunun Analizi

Gelir Düzeyi		Konutun Isınma Sistemi			
		Soba	Kalorifer	Kalorifer(kombi)	Diğer
0-1000	Sayı	20	10	67	3
	%	20,0	10,0	67,0	3,0
1001-2000	Sayı	18	5	120	0
	%	12,6	3,5	83,9	0,0
2001-3000	Sayı	13	45	148	6
	%	6,1	21,2	69,8	2,8
3001-4000	Sayı	0	5	39	0
	%	0,0	11,4	88,6	0,0
5000 üzeri	Sayı	0	0	1	0
	%	0,0	0,0	100,0	0,0
TOPLAM	Sayı	51	65	375	9
	%	10,2	13,0	75,0	1,8

Konu kişilerin aylık gelirine göre incelendiğinde, gelir düzeyi arttıkça konut ısınmasında sobanın payının azaldığı (0-1000 TL düzeyinde %20 iken, 3001-4000 TL düzeyinde %0) merkezi ve bireysel kaloriferin ise, payının arttığı (0-1000 TL düzeyinde %77 iken, 1001-2000 TL düzeyinde %87,4, 3001-4000 TL düzeyinde %100) saptanmıştır.

Araştırma kapsamına alınan kişilerin %80,6'sının istenildiği veya ihtiyaç duyulduğu zaman tüm hane halkı fertlerinin evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilecek durumda olmadıkları belirlenmiştir.(Tablo 18).

Tablo 18: Gelire Göre İstenildiği Veya İhtiyaç Duyulduğu Zaman Tüm Hane Halkı Fertlerinin Evden Uzakta Bir Haftalık Tatil Masrafını Karşılatabilecek Durumda Olmalarının Analizi

Gelir Düzeyi		Karşılabilme Durumu	
		Evet	Hayır
0-1000	Sayı	5	95
	%	5,0	95,0
1001-2000	Sayı	11	132
	%	7,7	92,3
2001-3000	Sayı	72	140
	%	34,0	66,0
3001-4000	Sayı	8	36
	%	18,2	81,8
5000 üzeri	Sayı	1	0
	%	100,0	0,0
TOPLAM	Sayı	97	403
	%	19,4	80,6

Konu, ailelerin aylık gelir düzeylerine göre incelendiğinde, gelir düzeyleri yükseldikçe, ailelerin 1 haftalık tatil masrafını karşılayabilme oranlarının da arttığı (0-1000 TL gelir düzeyinde, % 5 iken, 1001-2000 TL gelir düzeyinde %7,7, 2001-3000TL gelir düzeyinde ise, %34) tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan kişilerin %62,2'sinin sinema veya tiyatroya gitme alışkanlıklarının olmadıkları belirlenmiştir (Tablo 19).

Tablo 19: Gelire Göre Kişilerin Sinema ve Tiyatroya Gitme Alışkanlıklarının Analizi

Gelir Düzeyi		Alışkanlık Durumu	
		Evet	Hayır
0-1000	Sayı	31	69
	%	31,0	69,0
1001-2000	Sayı	43	100
	%	30,1	69,9
2001-3000	Sayı	94	118
	%	44,3	55,7
3001-4000	Sayı	20	24
	%	45,5	54,5
5000 üzeri	Sayı	1	0
	%	100,0	0,0
TOPLAM	Sayı	189	311
	%	37,8	62,2

Konu, ailelerin aylık gelir düzeylerine göre incelendiğinde gelir düzeyi arttıkça kişilerin sinema ve tiyatroya gitme oranlarının da arttığı tespit edilmiştir.

SONUÇ

Hayat kalitesi/memnuniyeti, insanların fiziksel ve psikolojik refahının algılanan durumsal ifadesidir ve bireyin isteklerini gerçekleştirmesini, etkinliklere katılmasını, kişisel gelişim olanaklarından yararlanmasını ve nitelikleri bakımından yeterli kaynaklara sahip olmasını içermektedir. Hayat kalitesini/memnuniyetini kişinin sağlık durumu, ekonomik durumu, mesken koşulları gibi objektif unsurlar yanında kişinin duyguları, hayata bakışı gibi subjektif unsurlar da etkilemektedir.

Hayat kalitesi/memnuniyetinin en temel unsurlarından biri şüphesiz gelirdir. Gelir düzeyi yüksek olan bireylerin hayat standartları yükselmektedir. Yüksek gelir düzeyi, bireylerin temel ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılamalarının yanında kişisel gelişimleri için ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlere de kolaylıkla ulaşmalarını sağlamaktadır.

Bu çalışmada, ailelerin gelirlerinin hayat kalitesini/memnuniyetinin objektif ve subjektif göstergeleri üzerindeki etkisini incelenmiştir. Bu doğrultuda Sivas ili merkez ilçede 500 kişiye gelir ve yaşam koşulları konulu bir anket çalışması uygulanmış, deneklere 55 soru yöneltilmiştir.

Gelirin hayat kalitesinin/memnuniyetinin bileşenleri üzerinde etkisinin olup olmadığını belirlemek için ilişki katsayıları kullanılmıştır. Ankete konu olan hayat kalitesinin/memnuniyetinin bileşenlerini oluşturan tüketim, mesken, eğitim, sağlık ve eğlenme vb olanaklarının iyileştirilmesinde gelirin önemli bir etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin, gelir düzeyleri arttıkça; ailelerin yıpranmış ve eskimiş mobilyalarını yenileyebildiklerini, kişilerin geçinebilme durumlarının rahatladığı, beslenmede kullanılan besin çeşitlerinde artış yaşandığı ve özel arabaya sahip olma durumunun arttığı vb tespit edilmiştir. Bütün bu tespitler, gelir düzeyiyle hayat kalitesi/memnuniyeti arasında pozitif bir ilişki bulunduğu iddiasını doğrulamaktadır.

KAYNAKÇA

- DIENER, E., Sandvik, E., Seidlitz, L. ve Diener, M. (1993). "The Relationship between Income and Subjective Well-Being: Relative or Absolute?", *Social Indicators Research*, 28 (3): 195-223.
- EASTERLIN, Richard A, (1995): "Will Raising the Income of all Increase the Happiness of all?", *Journal of Economic Behavior and Organization*, Vol: 27, 35-47.
- IŞIK, Abdulkadir ve Metin MERİÇ, (2010), "Hayatın Kalitesi (Quality of Life) Kavramının Felsefik Temelleri; Aristo, Bentham ve Nordenfelt" *Ege Akademik Bakış*, 10 (1), 421-434.

- KANGAL, Ayşe, (2013), “Mutluluk Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme ve Türk Halkı İçin Bazı Sonuçlar”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Kış, Cilt:12, Sayı:44, 214-233.
- KARASAR N. (2005), Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- KORKMAZ, Murat, Hatice Nur Germir vd., (2015), “Yaşam Memnuniyeti Üzerine Etkili olan Sosyodemografik Bileşenler Üzerine Bir Analiz”, Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi” Sayı:03, Cilt:02, İlkbahar-Yaz, 79-111.
- KÖKSAL, Onur ve Faruk ŞAHİN, (2015), “Gelir ve Mutluluk: Gelir Karşılaştırmasının Etkisi”, Sosyoekonomi, Vol: 23(26), 45-59.
- RODE, Martin, Bodo Knoll ve Hans Pitlik, (2013), “Ekonomik Özgürlük, Demokrasi ve Hayat Memnuniyeti”, (Çev: Arda Akçiçek), Liberal Düşünce, Yıl:18, Sayı: 72, 85-108.
- STEVENSON, Betsey, and Justin Wolfers, (2013), “Subjective Well-Being and Income” Is There any Evidence of Station”, American Economic Review: Papers & Proceedings 2013, 103(3): 598–604.
- ŞEKER, Murat, (2011), İstanbul’da Yaşam Kalitesi Araştırması, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- ŞEKER, Murat, (2010), “Mutluluk Ekonomisi” İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Sosyoloji Konferansları, 39. Seri, İstanbul, 115-134.
- TANG, Thomas Li-Ping (2007), “Income and Quality Of Life: Does the Love of Money Make a Difference?”, Journal of Business Ethics, June, Volume: 72, Issue:4: 375-393.
- TÜİK, (2014), Yaşam Memnuniyeti Araştırması, Yayın No: 4381, Ankara.
- TÜİK, (2015), TÜİK, Haber Bülteni, Sayı: 18629, Şubat.
- TÜRKSEVER, A. Nilay Avcıl, (2001), Türkiye’de Büyük Şehir Alanlarında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Denemesi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış, Doktora Tezi.